

I. Институционална политика на 137 СУ „Ангел Кънчев“ за превенция на тормоза и насилието - философия, ценности, принципи, цели, правила и традиции

„- От къде произхождам ли?

-Аз произхождам от своето детство“

Антоан дьо Сент-Екзюпери

Една от най-важните срещи на всяко дете е срещата му с детската градина, с училището, с учителите, с връстниците. Тази възможност, определя ролята на образователната институция да оказва дълготрайно влияние върху живота на подрастващите и да има за основна цел те да бъдат щастливи и да станат отговорни личности.. В съвременната образователна среда няма място за стандартни подходи, а от система, която е проектирана да посреща индивидуалните потребности на всяко дете или ученик, както и индивидуалните стилове на учене на децата. Изграждане на положителна образователна среда е въпрос на училищна култура и поддържане на взаимовръзката между страните в образователния процес. Тя изисква ангажираност и последователност от целия екип включително и от помощния персонал.

Образователната система на България като институционална структура, следва да подготвя всяко поколение за активни и принципни граждани. Тази мисия поставя голяма отговорност на детските градини и училищата да поддържат демократична култура, и да се съсредоточат върху изграждане на приобщаваща позитивна учебна среда, в която всеки успешно взаимодейства със всеки.

Актуалност на проблема

През последните години образователните институции в страната са изправени пред предизвикателството за справяне с явлението - тормоз и насилие сред децата и учениците. Известно е, че неговите ефекти са сериозни и дълготрайни. Нарушават се общите ценности на свободата, толерантността и недискриминацията. Това е сериозен въпрос свързан със психичното и физическото здраве на деца и ученици, с тяхното благосъстояние. Осигуряването на безопасна и приобщаваща среда е от съществено значение за академичния и социалния успех на учениците. В отговор на потребностите на съвременното българско училище бе утвърден Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, който определя този феномен и начина, по който училищната общност се справя, като очертава възможностите за превенция и интервенция на насилието и тормоза, като разписва роли, отговорности, процедури.

Каква е целта на политиката?

Ключът към среда, в която деца и ученици се чувстват сигурни, свързани, подкрепени, оценени, както и отговорни за своето поведение, е предотвратяване на всички форми на агресивно поведение и канализирането им правилна посока. За да отговорят на изискванията за безопасна физическа и емоционална среда, образователните институции е необходимо да прилагат политика, която да е последователна, целенасочена и да се споделя от всички участници в образователния процес, като тя е част от по-широкия подход на всяка детска градина или училище за насърчаване на социалното благополучие и положителните взаимодействия между деца и ученици, учители, родители, институции. **Тази политика е един от основните елементи на управление и визията на всяка образователна институция, тя е и процес на приемане на отговорности за функционирането и развитието на позитивен климат в образователната институция, като на всяко равнище се осъществяват дейности по превенция и интервенция.**

Превенцията (от лат. Praeventio- изпреварвам, предупреждавам) на насилие и тормоз е комплекс от предварителни мерки, насочени към предотвратяване и/или елиминиране на факторите и предпоставките за извършване на насилствени действия.

Интервенцията е реакцията, участието на институцията при ситуации на насилие и тормоз, която включва последователни действия за разрешаване и спиране на възникнала ситуация на насилие, тормоз, криза. Тя е се реализира чрез отчитане на потребностите, на дете или ученик, въввлечено пряко или косвено в ситуацията и се реагира според това, което е най-добре за децата и учениците.

Превенцията и интервенция на насилието и тормоза са част от цялостните политики на институциите в системата на предучилищно и училищно образование:

1. Подкрепа на личностното развитие
2. Изграждане на позитивен организационен климат
3. Утвърждаване на позитивна дисциплина
4. Развитие на училищната общност

Как се реализира?

Политиката за превенция и интервенция на насилието и тормоза, съобразно потребностите на институцията, може да бъде оформена в отделен документ или да е част от общите политики, които прилага за развитие и създаване на позитивна образователна среда.

Нейна основа са споделените ценности, философия, правила и традиции за участие и взаимодействията на ръководствата, педагогическия и непедagogическия състав, родители, деца и ученици в изграждане на привлекателна, желана територия и безопасна среда. Политиката се базира на основни принципи и съдържа цели, стратегии, очаквани резултати и споделената отговорност на всички участници в образователния процес на всяка детска градина или училище.

1. ЦЕННОСТИ

Образованието е нагласа, отношение и то се придобива чрез усвояване на ценности, знания и умения. Институционалната политика е стратегия и процес от споделени ценности. По този начин се генерира ресурс, който дава обща посока и ясни цели. Ценността е най-важният компонент на съзнанието на човека, тя е идеята за това, което е свято за него, за убежденията му, за вярата му в абсолютното значение към това, към което се стреми и от какво се води при изборите в живота. Ценностната система на човека играе ролята на пътеводител в социалната му реалност и неговите отношения към другите и света. Съзнавайки тази огромна отговорност за личностното развитие на децата и учениците, всяка образователната институция е необходимо да изгражда ценностна рамка, която е доказателство за интегритет в политиките ѝ и тя се предава от поколение на поколение. Успехът на всяка една образователна институция се крие в това да открие естествената и необходима възпитателна последователност:

- мотивация на ценностите,
- благоприятни действия,
- възпитание в добродетели,
- укрепване на характера.

Общочовешки ценности: Доброжелателност Сътрудничество Разбиране Чувство на отговорност Любов Състрадание Уважение Култура на речта Грижа Прошка	Нравствени ценности(морални): Истина Честност Искреност Справедливост Вежливост Търпение Възпитание Ненасилствена комуникация	Духовни ценности: Ненасилие в мисли и действия Емоционална стабилност Самоконтрол Удовлетворение Вътрешно спокойствие Емоционална стабилност
--	--	---

2.ФИЛОСОФИЯ

Когато училището осигурява грижовна и подкрепяща среда, децата и учениците се чувстват ценени и развиват бъдещия си принос за училищния и обществения живот.

Философията на институционалната политика се съдържа в ценностите, ангажиментите и етиката, които влияят на поведението, мотивацията за учене, и личностното развитие. Като такава нейните убеждения и нагласи са свързани с ценности като грижа, отговорност и социална справедливост. Тя регламентира в дългосрочен план целите и задачите по отношение на превенцията на насилието като основен приоритет, както и разписва конкретните роли, процедури. Споделената отговорност е на всеки служител в училище, на учениците, родителите и членове на общността. Всички заинтересованите страни трябва да бъдат ангажирани в подкрепа на развитието на тези цели и задачи.

Предаването на знания е малка част от това, което предлага образователната институция, тя допринася и за емоционалното, когнитивното и социалното развитие на деца и ученици. Причините за насилието са многофункционални и изисква многоизмерни действия, ангажиращи всички членове на общността. Изкуството е в цялостен, холистичен подход, основан на човешките права и закрилата на детето и дава възможност децата да използват академична си подготовка за опора на емоционалното си и социално си развитие.

3. Принципи в политиката за сигурна образователна среда:

1. Култура на **ненасилие** и **позитивен климат** в училище. Осигурявана чрез:

- Осведоменост, споделено разбиране за насилието и тормоза, изграждане на необходимия капацитет за справяне
- Екипна работа и ефективно лидерство
- Подготвяне на деца и ученици да управляват отношенията си конструктивно и по уважителен начин
- Насърчаване на уважение и толерантността във взаимоотношенията
- Осигуряване на бърз и подходящ отговор на насилствени и други неподходящи действия, които застрашават безопасността и сигурността на деца и ученици в образователната общност;
- Осигуряване на подкрепа на децата, които са жертва на насилие, както и на извършителя
- Ясни действия и мерки за всеки ученик, който извърши повторен акт на насилие или тормоз

2. Всяко дете и всеки ученик са важни!

Всеки е ценен, заради индивидуалните си качества, способности и потребности

3. Всички ученици имат **равен шанс, право на образование и подкрепа в учебната институция**

4. **Споделена отговорност на всички членове на образователната общност на 137 СУ**, където обучаващите са ангажирани с осигуряването на безопасно, грижовно, приветливо, уважаващо и приобщаващо обучение.

5. Всички ученици имат право да учат в **среда, благоприятна за реализацията им**, като имат достъп до възможности за пълноценно учене и подкрепа, от която се нуждаят

6. **Качествен подход на образование**, не количествен - учениците да се подготвят не само за изпити, но и за живота

7. **Координирани и последователни действия** за изграждане на сигурна и безопасна среда.

8. Партньорства с **родителите. Училищното настоятелство и Общественият съвет** да одобряват политиката на училището за безопасна и желана територия и да следват принципа на сътрудничество.

9. **Текуща оценка и проследяване на ефективността на политиката** за превенция и интервенция на насилието и тормоза

4. Основни цели:

1. Създаване на позитивен и благоприятен климат в училището, изключващ всички форми на насилие и тормоз, вкл. кибернасилие и кибертормоз, всяко поведение, свързано с език на омразата и дискриминация въз основа на раса, произход, етническа принадлежност, вяра, религия, пол, полова идентичност, изразяване на пола, сексуална ориентация, размер, сила, възраст на връстниците, социално-икономически статус, семейни обстоятелства.

2. Поддържане на безопасен, грижовен, приветлив, уважаващ и позитивен климат за учене.

- Всички деца и ученици да са щастливи
- Развиване на социално значими качества и умения
- Формиране на характерните качества
- Изграждане на здрави взаимоотношения, положително поведение и комуникация, която насърчава благосъстоянието на другите.
- Всеки да се чувства приобщен и значим
- Радост от ученето
- Творчески и качествен подход, не количествен
- Развиване на емпатия и уважение сред децата

3. Повишаване на осведомеността и компетентността по проблемите свързани с насилието и тормоза

4. Разработване на система за превенция на тормоза и насилието за своевременна намеса, както и за интервенция, и използване на подкрепящи и възстановителни практики.

5. Създаване на система за подкрепа за пострадалите и въввлечените в ситуации на насилие и тормоз

6. Сътрудничество и споделена отговорност между училище, родители, общност

- В партньорство с родителите и общността, развитие/възпитание на характера, култура на поведение и подходящите социални умения, мотивация на ценностите

7. Учениците да се развиват чувства на принадлежност, отговорност и ангажираност към институцията

8. Учениците да спазват Етичния кодекс и Правилника за вътрешния ред на училището, да демонстрират отношение и подходящо социално поведение, отговарящо на възрастта им.

9. Членовете на образователната институция, родителите, настоятелството и общественият съвет да имат осъзната отговорност, активно да подкрепят развитието на учениците и изграждане на необходимите компетентности за превенция и интервенция.

5. ПРАВИЛА

Екипът в училището може да помогне за предотвратяване на тормоза чрез установяване и прилагане на правила, които ясно описват как се очаква децата и учениците да взаимодействат помежду си. Последствията от нарушенията на правилата трябва да бъдат ясно дефинирани.

Когато се разработват или актуализират правилата в образователната институция и на ниво група или клас:

- Те трябва да са в съответствие с нормативната уредба, която регулира тези отношения
- Учителите, родителите и учениците да се включват при разработването на правила и политики.

Предоставянето на възможността ученици да участват при разработване на правила, ще им помогне да си създадат собствен климат на уважение и отговорност. Участието на родителите може да засили тези правила и у дома.

- Педагогическият състав на училището е необходимо да се обучи в прилагането на училищните правила и политики, както и в осигуряване на инструментите за реагиране на тормоза последователно и по подходящ начин.
  - Да се включат правила и политики в ежедневните взаимодействия в училище
  - Задаване на правила, които обхващат множество ситуации
  - Класните ръководители и учениците могат да обсъждат заедно правилата за класната стая, които да са подходящи за възрастта.
  - Последователност в прилагането на правилата.
  - Да има отговорност за спазването им и да се изгради система за отчитане.
-
- Правилата, подходящи за възрастта, позволяват на ученика да знае какво се очаква от поведението му.. Когато децата са в училищна възраст те участват при оформянето на правилата, за да им помогнат да достигнат степента си на зрялост.
-
- Правилата и последиците от нарушаването на правилата трябва да бъдат ясно посочени. Учениците трябва да знаят какво ще се случи, ако се ангажират с определено поведение. Това дава ясни очаквания!
  - Правилата трябва да налагат уважение, отговорност и безопасност. Те трябва да включват тези жизненоважни компоненти и да се прилагат за всяка ситуация всеки ден за всеки.

Ученическо самоуправление

Учениците участват в училищния живот и в организационното развитие на училището чрез различни форми на ученическо самоуправление на ниво паралелка и училище, определени с правилника на институцията по предложение на учениците.

Ученическото самоуправление е доброволна и демократична форма на самоуправление за решаване на ученически проблеми. Учениците имат право да участват в обсъждането при решаване на проблеми, засягащи училищния живот.

6. ТРАДИЦИИ

Традициите в образователната институция са ценностите, уменията и практиките, които отразяват характеристиките на училището, те се съхраняват и се предават на всяко следващо поколение.

Съобразно възрастовата разлика на децата се отчитат и начините на възприемане на информация, емоционална привързаност и характера на проявите на насилие в училище. Съвсем закономерно за нуждите на децата в началното училище, за които най-голямо значение има връзката със семейството и личността на учителя, традиционните дейности по превенция на насилието са насочени към организиране на общи дейности с участието на родители, учители и деца – празници, творчески изяви, изложби и спортни състезания, които могат да бъдат поощрявани и с награди. При по-големите, където връзките с връстниците и стремежът към автономия са важна част от живота на учениците, традиционните дейности са насочени основно към учениците – създаване на ученически съвет, обособяване на групи за превенция на насилието, организиране на форуми, дискусии, литературни конкурси, кръгли маси, свързани с повишаване на информираността сред съучениците, творчески изяви, отбелязване на дни на ненасилието, дни на толерантността и други международни и световни дни, подходящи за отбелязване в образователна среда.

Традиционно устойчиви форми са:

Родителски срещи

Клубове по интереси

Празници, юбилеи

Конкурси

Излети, Екскурзии

Зелени Училища

Спортни състезания-тематично свързани с проблемите на насилието и тормоза

Благотворителност

Примерни насоки за управление и изграждане на позитивна образователна среда:

1. Изграждане на добри взаимоотношения

Успехът при създаване на позитивна образователна среда зависи повече от всичко друго от качеството на взаимоотношенията, които учителите изграждат с учениците. Те влияят на всичко - от социалния климат до индивидуалните им постижения. Когато децата и

учениците се чувстват разбрани, подкрепени от значимите за тях възрастни, те имат повече успех академично и поведенчески. Това определя и училищната култура- всеки възрастен в институцията да поддържа висок процент на положителни взаимодействия с децата и учениците и да проявява истински интерес към живота, дейностите, целите и стремежите им.

2. Преподаване на основни социални умения

Как да споделяте, как да слушате другите, как да не се съгласите с неуважение - това са видовете основни социални умения, които очакваме децата и учениците да имат. Независимо дали става дума за 1-ви клас или 12-ти клас, трябва да се преподава подходящо социално и емоционално поведение.

Нали не можем да държим децата отговорни за нещо, което никога не сме им казали и не сме им показали? Тези поведения и ценности включват честност, чувствителност, загриженост и уважение към другите, чувство за хумор, надеждност и т.н. Екипът на всяка образователна институция, трябва да идентифицира социалните умения, които е важно децата и учениците да имат и стъпка по стъпка да ги научи.

3. Да бъдем на една и съща вълна

Всяка среда в класната стая допринася за училищната култура. Понякога, за да настъпят истински промени с учениците, трябва да се създаде споделена визия за училището. Това означава да се разработят училищни правила, начини и вътрешни политики за определяне и посрещане на поведението на учениците. Когато учениците вярват, че правилата са **справедливи и последователни**, това води до път към изграждане на доверие.

4. Възрастните в институцията- примерни модели на поведение

Наблюдаването на действията на другите влияе върху начина, по който учениците реагират на околната среда и се справят с непознати ситуации. Въпросът е какви съобщения предава поведението на всеки учител, има изследвания, които показват, че когато един ученик е отхвърлен от връстниците, отхвърлянето е по-вероятно да се спре, ако учителят моделира топло и приятелско поведение към изолирания ученик.

5. Изясняване на училищните правила и правилата в отделния клас

Правилата в класната стая съобщават за очакванията от учениците. Те им говорят : "Това е положителната среда, която заслужавате. Това е стандартът на поведение, което знаем, че можете да постигнете. "

Позитивно ориентираните правила помагат за създаването на предвидима, стабилна среда, която е по-благоприятна за здравословното взаимодействие. В идеалния случай правилата на класовете са прости и декларативни, напр. "Бъдете уважаващи и любезни". Не е нужно, правилата да се занимават с всички възможни проблеми, най-важното е, че

те трябва да бъдат последователни в цялата сграда. Същите очаквания трябва да се прилагат и в класната стая, във физкултурния салон, пред училищния бюфет и на двора.

6. Преподаване на всички ученици как се решават проблеми

Проблеми винаги ще се появяват в училище. Учениците са много по-склонни да ги разпознават и разрешават по подходящ начин, когато ги учим как да го направят. Решаването на проблеми може да се използва и ретроспективно с поглед назад чрез минал, успешен опит, за да им помогне да вземат по-добри решения в бъдеще.

7. Задаване на подходящи последици

Установяването на правила и процедури в класната стая и в училище е важна стъпка в усилията за привличане на повече структури към училището. Вероятно учениците ще изтласкат границите и ще са необходими последици. Ефективните последици показват на младите хора връзката между това, което правят и какво се случва в резултат на избора или действията им. Последици трябва да бъдат подходящи, непосредствени и последователни. Също толкова важно е, че те трябва да бъдат доставени с емпатия.

Може да се помисли за последици за неподходящо поведение и как връзките им с неприемливо и деструктивно поведение могат да бъдат засилени, когато е необходимо.

8. Похвала, подкрепа, окуражаване на учениците

Деца не се интересуват от това, което знаем, докато не разберат, че ни е грижа за тях! Много от учениците, особено онези, които имат проблемно поведение, не получават почти достатъчно положителна обратна връзка в класната стая или в личния си живот. Когато децата се обучават с проактивен, похвален подход, те са склонни да се справят по-добре. Важна е конкретиката, прекалено обобщени коментари като "Добра работа!" не са полезни. Подходящо е да се приветства конкретното поведение, напр. "Благодарим Ви, че показахте уважение към нашия гост по проекта", от друга страна, засилваме това конкретно поведение.

За по-добра мотивация на учениците е необходимо те да се чувстват сигурни, ангажирани, свързани и подкрепяни в техните класни стаи и училища. Тези условия за учене са елементите на климат в училище, който те преживяват лично. Това допринася за постиженията и успеха на учениците и са свързани с по-добра успеваемост, силно присъствие, положителни взаимоотношения в училищна среда и с минимална възможност за рисково поведение.